

Somdet Phra Mahathirarajchao and the Development of Intellectuality of Thai Society

Prayoon Benjavong

The article describes the Royal biography of King Rama VI in brief. His Majesty's roles in the development of intellectuality of the Thai society are illustrated in three aspects, describing his effort in making Siam equal to civilized countries.

In Education, H.M. established a commerce school, a craftsman school, Benjamarajalai Women Teachers Training School and Chulalongkorn University as well as issued the Private School Act, the National Elementary Educational Act. In terms of government, H.M. set policies in preparation for democracy, set up the model city of "Dusit Thani" and "Sua Paa" pseudomilitary organization and promoted nationalism.

As for literature, H.M. promoted freedom of the press and contributed numerous works of literature to the development of Thai society. The academic resource Center building of Chulalongkorn University was named "Mahathirarajanusorn" to do honor to H.M. King Rama VI.

สถาบันวิทยบริการ

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

“สมเด็จพระมหาธีรราชเจ้ากับการพัฒนาภูมิปัญญา ของสังคมไทย” *

ประยูร เภยจวงศ์**

ราชา มุขี มนุสสานัน
พระราชาราชเป็นประมุขของประชาชน
(พุทธศาสนสุภาษิต)

เป็นที่ยอมรับกันว่า สังคมทุกยุคทุกสมัยและทุก
ท้องถิ่น ต้องมี “ผู้นำ” หรือ “ประมุข” ซึ่งอาจจะมีชื่อ
เรียกแตกต่างกันไป เช่น พระมหากษัตริย์ ประธานา-
ธิบติ เป็นต้น สำหรับสังคมไทยเรานั้น นับแต่ได้กำเนิด
มา ก็ปรากฏว่ามีพระมหากษัตริย์เป็น “ประมุข” นับ
เนื่องมาโดยตลอด ไม่ว่าจะ เป็นยุครุ่งเรืองถึงขีดสุด
หรือยุคที่ต้องประสบมรสุมร้ายแรง พระมหากษัตริย์ ก็
ได้ทรงร่วมทุกข์ เจลี่ยสุข กับพลนิกรของพระองค์
ตลอดมาตราบเท่าทุกวันนี้ นอกจากนี้องค์พระมหากษัตริย์
ยังทรงเป็นศูนย์รวมจิตใจของชาวไทยทั้งชาติและมี
ความสำคัญยิ่งสำหรับชาวไทยทุกคน สมดังพระนิพนธ์
ในสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามมกุฎราชกุมารีที่ว่า

“ผู้ใหญ่ในแว่นแคว้น	คือรา ชาแ
ผู้บ่าวบัดทุกข์ประชา	ช่วย เกื้อ
เป็นประมุขนาครา	ในรัฐ
ทรงทศพิธธรรมเอื้อ	ราชฎ์ให้สวัสดิ์”

พระมหากษัตริย์ไทยทุกพระองค์ทั้งในอดีตกาลและ
ปัจจุบัน ต่างก็ทรงบำเพ็ญพระราชกรณียกิจน้อยใหญ่
เพื่อเอื้ออำนวยให้เกิดประโยชน์สุขแก่อาณาประชา-
ราชฎ์โดยถ้วนหน้าตลอดมา สำหรับในที่นี้ ใจครุขอ-
กล่าวถึงพระมหากษัตริย์ในพระบรมราชจักรีวงศ์
พระองค์หนึ่ง ซึ่งในวงการนักปราชญ์ราชบัณฑิตทั่ว ๆ
ไป ต่างก็ยอมรับและยกย่องสดุดีกันว่า ทรงเป็นพระ-

มหากษัตริย์ที่ทรงพระปัญญามิเป็นที่มหัศจรรย์ยิ่งนัก
ด้วยทรงพระปรีชาสามารถ และทรงเป็นจอมปราชญ์
ในหลาย ๆ ด้านในขณะเดียวกัน กล่าวคือทรงเป็นนัก-
การทหาร นักการเมือง นักประวัติศาสตร์ นักปราชญ์
นักประพันธ์ นักหนังสือพิมพ์ นักอักษรศาสตร์ นักกวี
นักวรรณคดี นักศิลปิน นักประชาธิปไตย และนักการ
ศาสนา พร้อม ๆ กัน ซึ่งยังไม่ปรากฏว่ามีพระมหา-
กษัตริย์พระองค์ใดเป็นได้เหมือนพระองค์เลย พระ-
มหากษัตริย์องค์ที่กล่าวถึงนี้คือ “พระบาทสมเด็จพระ-
ปรเมนทรมหาอานันทมหิดล พระมฤคกุลเกล้าเจ้าอยู่หัว”
หรือ “สมเด็จพระมหาธีรราชเจ้า” นั้นเอง

พระราชประวัติโดยสังเขป

พระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหาอานันทมหิดล พระ
มฤคกุลเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงเป็นพระราชโอรสองค์ที่ 29
ของสมเด็จพระปิยมหาราช พระบาทสมเด็จพระจุลจอม
เกล้าเจ้าอยู่หัว และเป็นพระราชโอรสองค์ที่ 2 ของ
สมเด็จพระศรีพัชรินทราบรมราชินีนาถ พระบรม
ราชชนนีพระพันปีหลวง พระราชสมภพ ณ วันเสาร์
เดือนยี่ ขึ้นสองค่ำ ปีมะโรง ตรงกับวันที่ 1 มกราคม
พุทธศักราช 2423 ทรงพระนามว่า สมเด็จเจ้าฟ้า
มหาวชิราวุธ ทรงได้รับสถาปนาเป็นสมเด็จพระเจ้าฟ้ากรม
ขุนเทพทวาราวดี ในปีพุทธศักราช 2431 ต่อมาในปี

* เรียงความชนะเลิศการประกวดรางวัลที่ 2 เนื่องในสัปดาห์มหาธีรราชานุสรณ์ ประจำปี 2531

** ประยูร เภยจวงศ์, วิทยาลัยครูหมู่บ้านจอมบึง อำเภอจอมบึง จังหวัดราชบุรี

พุทธศักราช 2437 สมเด็จพระบรมเชษฐาธิราช เจ้าฟ้ามหาวชิรมหิศ ซึ่งทรงได้รับสถาปนาเป็นมกุฎราชกุมารดำรงตำแหน่งรัชทายาทได้เสด็จสวรรคตแล้ว พระองค์จึงทรงได้รับสถาปนาเป็นมกุฎราชกุมาร ดำรงตำแหน่งรัชทายาทแทน และเมื่อสมเด็จพระบรมราชชนกนาถเสด็จสวรรคต พระองค์จึงได้เสด็จเถลิงถวัลยราชสมบัติเมื่อวันที่ 23 ตุลาคม ปีพุทธศักราช 2453 เมื่อพระชนมายุได้ 30 พรรษา และได้เสด็จสวรรคตเมื่อวันที่ 26 พฤศจิกายน พุทธศักราช 2468 เวลา 01.45 น. (ประวัติศาสตร์บางเล่ม นับเป็นวันที่ 25 พฤศจิกายน) เมื่อพระชนมายุได้ 46 พรรษา รวมเวลาที่ได้เสวยสิริราชสมบัติได้ 16 ปี

พระราชประวัติการศึกษา

สมเด็จพระมหาธีรราชเจ้า เมื่อยังทรงพระเยาว์ การศึกษาเบื้องต้น ได้ทรงศึกษาภาษาไทยกับพระวิสุทธิสุริยศักดิ์ (ม.ร.ว. เปี้ย มาลากุล) ซึ่งต่อมาได้เป็นที่ เจ้าพระยาพระเสด็จสุเรนทราธิบดี ต่อมาล่วงเข้าปีพุทธศักราช 2436 ขณะที่มีพระชนมายุได้ 14 พรรษา จึงได้เสด็จไปทรงศึกษาต่อ ณ ประเทศอังกฤษ โดยมีพระยาวิสุทธิสุริยศักดิ์โดยเสด็จไปด้วย ในฐานะพระอาจารย์ภาษาไทย และพระอภิบาลเบื้องต้น ทรงศึกษาภาษาอังกฤษเพิ่มเติมที่ เมืองแอสคอต ต่อมาพระเจ้ากรุงอังกฤษได้จัดส่งนายพันโท ซี. วิญม นายทหารปืนใหญ่มาถวายการศึกษา ณ ที่ประทับ คือ ฟริมส์ปาร์ค ใกล้เคียง เบอริงลิ้ง ต่อจากนั้นจึงได้เสด็จเข้าทรงศึกษา ณ โรงเรียนนายร้อยทหารบกที่ เซนต์เฮอส์ส และโรงเรียนวูลิช ทั้งฝ่ายทหารปืนใหญ่ และทหารช่าง ซึ่งเข้มงวดกวดขันทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติเป็นพิเศษ จึงได้รับผลการศึกษายอดเยี่ยม จนทรงได้รับยศชั้นประทวนเป็นนายสิบโท

ครั้นสำเร็จการศึกษาจากโรงเรียนดังกล่าวมาแล้ว ได้เสด็จไปรับราชการ ณ กรมทหารราบเบาเดอรัม ที่นอร์คัมบี้ ซึ่งทางการได้ถวายการฝึกให้ได้ทรงปฏิบัติการชั้นผู้บังคับบัญชาตั้งแต่ชั้นต่ำจนถึงชั้น

สูงสุด ซึ่งปรากฏว่าทรงพระปรีชาสามารถในการปฏิบัติการได้อย่างดีเยี่ยม ต่อมาจึงได้เสด็จจากแอสเคอร์ชวอดไปเข้าศึกษาวิชาประวัติศาสตร์ รัฐศาสตร์ และเศรษฐศาสตร์ที่มหาวิทยาลัยออกซ์ฟอร์ด สำเร็จแล้วจึงได้เสด็จไปทรงศึกษาและฝึกฝนวิชายิงปืนที่ไฮด์ จนทรงได้รับประกาศนียบัตรความแม่นยำ แล้วจึงเสด็จไปทรงศึกษาและฝึกฝนวิชาทหารปืนใหญ่เพิ่มเติมที่ ที่โอดแฮมตัน จนทรงชำนาญชำนาญ ถึงกับทรงได้รับการถวายค่าชมเชยเป็นอันมาก และได้เสด็จกลับประเทศไทย ในปีพุทธศักราช 2445 ในขณะที่พระชนมายุได้ 22 พรรษา รวมเวลาที่ทรงศึกษาอยู่ในประเทศอังกฤษเป็นเวลา 9 ปี

ในการเสด็จกลับประเทศไทยครั้งนี้ ได้เสด็จโดยทางเรือออกจาก เซาท์แฮมป์ตันประเทศอังกฤษ วันที่ 3 ตุลาคม พุทธศักราช 2445 เรือพระที่นั่งได้ข้ามมหาสมุทรแอตแลนติกอ้อมกลับมาทางมหาสมุทรแปซิฟิก เป็นโอกาสให้พระองค์เสด็จประพาสรอบโลก โดยได้ทรงแวะเยือนประเทศสหรัฐอเมริกาและญี่ปุ่น และทรงได้ดูงานความเป็นไปของประเทศนั้น ๆ โดยประมุขของประเทศสหรัฐอเมริกาและญี่ปุ่น ได้ถวายการต้อนรับและเอื้อเฟื้ออย่างดีเป็นที่สมพระเกียรติยิ่ง จึงนับได้ว่าพระองค์ทรงเป็นรัชทายาทและพระมหากษัตริย์ไทยพระองค์แรกที่ทรงได้รับการศึกษาทั้งจากในประเทศและนอกประเทศทุกแขนงวิชา สำหรับพระมหากษัตริย์ที่จะพึงเรียนรู้ เพื่อนำไปใช้ในการบริหารประเทศต่อไป

สมเด็จพระมหาธีรราชเจ้ากับการพัฒนาภูมิปัญญาของสังคมไทย

จากการที่สมเด็จพระมหาธีรราชเจ้า ได้ทรงมีพระราชวโรกาสประทับศึกษาวิชาการในต่างประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่งได้ทรงมีโอกาสศึกษาอยู่ในประเทศอังกฤษ ซึ่งกำลังอยู่ในยุคทอง มีความรุ่งเรืองสูงสุดในโลกเวลานั้น และได้ประทับอยู่เป็นเวลานานถึง 9 ปี ระหว่างที่ทรงประทับอยู่ในต่างประเทศนั้น ทรงได้รับการสถาปนาเป็นสมเด็จพระบรมโอรสาธิราช สยามมกุฎราชกุมารสืบแทนสมเด็จพระเจ้าฟ้ามหาวชิรมหิศ ซึ่ง

ทิวังคตัวอย่างกระทันหัน นับเป็นมกุฎราชกุมารองค์ที่ 2 ทำให้ทรงมีเวลาเตรียมพระองค์สำหรับการขึ้นครองราชย์ นอกเหนือจากการศึกษาวิทยาการทางด้านทหารและพลเรือนแล้ว พระองค์ยังได้เสด็จประพาสอารยประเทศอื่น ทั้งในยุโรป อเมริกาและเอเชีย ได้ทอดพระเนตรความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาการและความเจริญของบ้านเมืองเหล่านั้น เป็นการทัศนศึกษา เพื่อนำมา เป็นแบบอย่างในการพัฒนาประเทศไทยต่อไป

นอกจากนั้นยังเป็นโอกาสอันดีอีกประการหนึ่ง ที่ให้ทรงมีโอกาสพบปะสร้างความสนิทสนมคุ้นเคยกับพระราชวงศ์ และบุคคลสำคัญของประเทศต่าง ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งของชาติมหาอำนาจ เป็นการปูพื้นฐานการเผยแพร่พระเกียรติยศและชื่อเสียงเกียรติคุณของชาติไทยให้เป็นที่รู้จักของชาวโลก ตลอดจนเป็นการสร้างสัมพันธไมตรีทั้งในส่วนพระองค์และระดับประเทศ ตั้งแต่ยังไม่ได้ทรงขึ้นครองราชย์

ผลของพระราชกิจดังกล่าว ปรากฏให้เห็นเด่นชัดเมื่อคราวประกอบพระราชพิธีบรมราชาภิเษกสมโภชเมื่อปีพุทธศักราช 2454 มีพระราชวงศ์ ประมุข หรือผู้แทนรัฐบาลประเทศต่าง ๆ เดินทางมาร่วมพิธีอย่างมากมาย ซึ่งไม่เคยมีชาติใดในเอเชียได้รับเกียรติเช่นนี้มาก่อน และระหว่างรัชสมัยของพระองค์ ก็ได้ทรงพยายามนำประเทศไทย เข้าสู่สังคมนานาชาติ เพื่อให้เป็นที่รู้จัก เป็นที่ยอมรับนับถือในฐานะที่มีสิทธิ และศักดิ์ศรีเสมอภาคกับนานาอารยประเทศ เห็นได้ชัดจากการที่ทรงนำประเทศไทย เข้าร่วมสงครามโลกครั้งที่ 1 จนทำให้ไทยได้มีโอกาสดำเนินการเจรจา ขอแก้ไขสนธิสัญญาที่ทำไว้กับต่างชาติ เป็นผลสำเร็จในเวลาต่อมา ทำให้ไทยได้รับผลประโยชน์อีกมากมาย

เมื่อสมเด็จพระมหาธีรราชเจ้า กษัตริย์จอมปราชญ์ของไทย เสด็จ เถลิงถวัลยราชสมบัติพระองค์ ได้ทรงแสดงพระราชปณิธานในการปกครองประเทศชาติไว้ ณ พระราชหัตถ์ เลขาฉบับหนึ่ง ถึงสมเด็จพระเจ้าน้องยาเธอ เจ้าฟ้าจักรพงษ์ภูวนาถ กรมหลวงพิษณุโลกประชานาถ ที่ทรงมีลายพระหัตถ์มากราบ

บังคมทูลถวายพระพรในวันทีทรงประกอบพระราชพิธีบรมราชาภิเษก มีข้อความสำคัญตอนหนึ่งว่า

"ฉันทูลูกชายซึ่งอย่างลึกซึ้ง เมื่อได้รับจดหมาย ส่วนตัวของเธอ แสดงความยินดีในวันนี้ ซึ่งเป็นวันสำคัญที่สุดในชีวิตของฉันทน์ เมื่อน้ำพระพุทธรูปได้ตกลงเหนือศีรษะของฉันทน์ น้ำตาของฉันทน์ก็ตกลงมาปนด้วย เป็นน้ำตาที่มาจากความชื่นและความเศร้าใจรวมกัน ไม่จำเป็นที่ฉันทน์ต้องบอกเธอเพิ่มเติม เพราะเธอทราบความคิดของฉันทน์ได้ดีเท่ากับตัวฉันทน์เอง

แต่ไหนแต่ไรมา เธอมีชื่อเพียงแต่เป็นน้องชาย เธอเป็นเพื่อนแท้ ๆ เพราะฉันทน์มีเธออยู่เคียงข้าง ฉันทน์จึงแน่ใจว่าฉันทน์จะทนน้ำหนักรักและความลำบากอันมาจากพระมหาเมตตาใจได้ง่ายขึ้น และจะทำงานได้ดีขึ้น แก่ตัวฉันทน์เองและพระราชวงศ์ ในขั้นต้น กิจการต่าง ๆ คงจะต้องเดินอย่างช้า ๆ เพราะมีเครื่องกีดขวางอยู่หลายอย่างที่ฉันทน์ต้องข้าม เราอยู่ในสมัยที่ลำบาก เพราะมีขนบธรรมเนียมโบราณคอยต่อสู้ขัดขวางการเปลี่ยนแปลง แต่ฉันทน์ไม่คิดจะยอมแพ้ ฉันทน์ยังหวังจะมีชีวิตอยู่พอที่จะได้เห็นประเทศสยามได้เข้าร่วมในหมู่ชาติต่าง ๆ โดยได้รับเกียรติและความเสมอภาคอย่างจริง ๆ ตามความหมายของคำนั้นทุกประการ..."

ความตอนท้ายของพระราชหัตถ์ เลขา แสดงถึงความมุ่งมั่นในพระราชปณิธานของพระองค์ที่จะยกฐานะเกียรติคุณของสยามประเทศให้เสมอภาคกับนานาอารยประเทศ

เป็นที่ปรากฏชัดว่า ในรัชสมัยของสมเด็จพระมหาธีรราชเจ้า สถานการณ์ทางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคมของโลกในเวลานั้นได้มีการเปลี่ยนแปลงอย่างใหญ่หลวง กล่าวคือ ขณะนั้นลัทธิทางการเมืองในโลกได้ถูกแบ่งออกเป็น 2 ค่าย อันได้แก่ลัทธิสมบูรณาญาสิทธิราชย์กับลัทธิสาธารณรัฐ ประชาธิปไตย ซึ่งลัทธิหลังนี้กำลังเป็นที่นิยมของชาวโลกส่วนใหญ่ และกำลังแผ่ขยายออกไปสู่อาณาประเทศอย่างรวดเร็ว เป็นเหตุให้ลัทธิสมบูรณาญาสิทธิราชย์ถูกวิพากษ์วิจารณ์ และถูกโจมตีอย่างรุนแรง จนเริ่มเสื่อมพลังอำนาจและความนิยมลง

เป็นลำดับทั้งในยุโรปและเอเชีย โดยเฉพาะการเปลี่ยนแปลงการปกครองของจีน โดย ดร.ซุน ยัตเซน เป็นผู้นำ ในนามคณะภักถ์มินตั้ง ในปีพุทธศักราช 2453 ซึ่งพระองค์เสด็จขึ้นครองราชย์พอดี ชาวจีนส่วนใหญ่ในประเทศไทยกับชาวไทยส่วนน้อยกลุ่มหนึ่ง เริ่มมีการตื่นตัว แสดงความพึงพอใจในการดำเนินงานของคณะภักถ์มินตั้ง และในที่สุดคนไทยกลุ่มหนึ่งซึ่งมีความคิดทางการเมืองอย่างรุนแรง ก็ได้ก่อการปฏิวัติ เรียกว่า "คณะปฏิวัติ ร.ศ.130" เพื่อเปลี่ยนแปลงการปกครองจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์มาเป็นระบอบประชาธิปไตยมาชน แต่การปฏิวัติครั้งนั้นไม่สำเร็จ และถูกลงโทษตามลำดับความผิดมากน้อยแต่ไม่มีผู้ใดถูกประหารชีวิต ทั้งนี้เพราะพระมหากษัตริย์องค์ของสมเด็จพระมหาธีรราชเจ้า ต่อมาภายหลังทรงโปรดเกล้าฯ ให้ปลดปล่อยคณะปฏิวัติชุดนั้นเป็นอิสระทุกคน เพื่อเปิดโอกาสให้บุคคลเหล่านั้นได้บำเพ็ญตนอันเป็นประโยชน์แก่ประเทศชาติต่อไป ซึ่งนับเป็นพระมหากษัตริย์องค์เป็นต้นแบบที่หาได้จากพระมหากษัตริย์นานาชาติอื่น ๆ

นอกเหนือจากสถานการณ์ที่กล่าวมาแล้ว ในช่วงเวลานั้น แม้ว่าวิกฤติการณ์ที่เกิดจากการขยายอิทธิพลของจักรวรรดินิยมตะวันตก ดังที่ประสมมาในรัชกาลก่อน ๆ จะลดความตึงเครียดลง แต่บรรดาประเทศมหาอำนาจ ต่างก็พยายามที่จะแผ่ขยายอิทธิพลเข้ามาแทรกแซงทางด้านการเมือง เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมอย่างไม่ขาดสาย ด้วยเห็นว่า ประเทศไทยในขณะนั้น ยังด้อยพัฒนา จึงมุ่งหวังที่จะเข้ามาตักตวงผลประโยชน์อยู่ตลอดเวลา ซึ่งนับว่าเป็นภัยที่ร้ายแรงและยากที่จะหลีกเลี่ยง

จากสถานการณ์ทั้งภายในและภายนอกประเทศที่สมเด็จพระมหาธีรราชเจ้าทรงเผชิญอยู่นั้น ประกอบกับภูมิหลังส่วนพระองค์ ทำให้พระองค์ทรงเล็งเห็นและตระหนักแน่ด้วยพระปรีชาญาณว่าควรจะต้องปฏิบัติเช่นไร ด้วยเหตุนี้ พระองค์จึงได้ทรงวางพระบรมราชโองบายในการปกครองประเทศอย่างดี โดยยึดหลัก "พลังของราชฎ์เพิ่มพูนพลังอำนาจของรัฐ" พระองค์ทรงเน้นที่

การสร้างและปลูกฝังความรู้สึกร่วมกันของคนในชาติ ให้มีความจงรักภักดีต่อชาติ ศาสน์ กษัตริย์ เพื่อธำรงรักษาไว้ซึ่งเอกราชของชาติ ดังจะเห็นได้จากบทพระราชนิพนธ์กิติ พระบรมราชโองบาท หรือพระราชดำรัสในโอกาสต่าง ๆ กิติ พระองค์ได้ทรงสอดแทรกการปลูกฝังความรักชาติ ศาสน์ กษัตริย์ การเตือนภัย การอบรมสั่งสอน เรื่องการประพฤติปฏิบัติหน้าที่ของพลเมืองดี

ไม่เพียงแต่เท่านั้น พระองค์ยังมีพระราชประสงค์อย่างแรงกล้าที่จะยกฐานะเกียรติภูมิของชาติให้เสมอภาคกับนานาอารยประเทศตามพระราชปณิธานที่ได้ทรงตั้งไว้ ดังนั้น พระองค์จึงมุ่งที่จะพัฒนาสมรรถภาพพลเมือง ซึ่งถือว่าเป็นทรัพยากรที่สำคัญยิ่งของชาติ ให้มีคุณภาพดีที่สุดในทุก ๆ ด้าน เพราะทรงตระหนักดีว่า ถ้าพลเมืองของประเทศมีสมรรถภาพหรือคุณภาพดีแล้วก็สามารถที่จะพัฒนาประเทศให้เจริญก้าวหน้าได้อย่างแน่นอน

ด้วยเหตุนี้ ตลอดระยะเวลาที่พระองค์ทรงครองราชย์ พระองค์จึงได้ทรงบำเพ็ญพระราชกรณียกิจอย่างหนักหน่วง เพื่อที่จะพัฒนาภูมิปัญญาของพลกนิกรทุกสังคมไทยให้มีพื้นฐานความรู้ความสามารถ เพื่อที่จะนำสยามประเทศไปสู่ความเสมอภาคเท่าเทียมนานาอารยประเทศ และประการสำคัญอีกอย่างหนึ่งก็คือ เพื่อเตรียมประชาชนให้พร้อมที่จะเข้าสู่ยุคสมัยแห่งการเปลี่ยนแปลงทั้งทางด้านการเมือง เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม

การพัฒนาภูมิปัญญาของสังคมไทยนั้น ได้แก่การพัฒนาพื้นฐานความรู้ความสามารถในทุก ๆ ด้าน ให้บังเกิดแก่ประชาชนทุกระดับชั้น ทุกเพศ ทุกวัย และทุกสังคมไทย เพื่อให้เขาเหล่านั้นสามารถดำรงตนอยู่ในสังคมแวดล้อมได้อย่างมีความสุขตามควรแก่สภาพ

สำหรับในที่นี้ ขอนำพระราชกรณียกิจของสมเด็จพระมหาธีรราชเจ้าที่เกี่ยวกับการพัฒนาภูมิปัญญาของสังคมไทยมากล่าวใน 3 ลักษณะ คือ

1. การพัฒนาภูมิปัญญาของสังคมไทยที่เกี่ยวกับการศึกษา

2. การพัฒนาภูมิปัญญาของสังคมไทยที่เกี่ยวกับการเผยแพร่แนวความคิดและอุดมการณ์ทางการเมือง
 3. การพัฒนาภูมิปัญญาของสังคมไทยที่เกี่ยวกับวรรณกรรม กิจการและบทบาทของหนังสือพิมพ์
1. การพัฒนาภูมิปัญญาของสังคมไทยของสมเด็จพระมหาธีรราชเจ้าที่เกี่ยวกับการศึกษา

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว สมเด็จพระมหาธีรราชเจ้า จอมปราชญ์แห่งสยามประเทศ ทรงสนพระราชหฤทัยในการศึกษาของพสกนิกรเป็นอย่างยิ่ง ด้วยพระองค์เป็นนักการศึกษาผู้หนึ่ง พระองค์ทรงตระหนักและเล็งเห็นคุณค่าของการศึกษาว่ามีความสำคัญและจำเป็นสำหรับทุก ๆ ด้าน ดังจะเห็นได้จากปกิณคดี ของอัสวาทู (พระนามแฝงของพระองค์) ที่ว่า

"...มนุษย์ทุกคนที่เกิดมาในโลกนี้ แม้จะมีวิชาความรู้เฉลียวฉลาดปานใด ก็ไม่สามารถจะรู้การงานได้ทุกสิ่งทุกอย่าง เรามชีวิตอยู่นานวัน เราก้ได้มีโอกาสเล่าเรียนวิชาความรู้มากขึ้น ประชาชนผู้มีสติปัญญามาก ย่อมมิได้มีความเบื่อหน่าย เกียจคร้านหรือหยุดการเล่าเรียนแม้แต่สักขณะจิตเดียวในชั่วชีวิตของเขา คนโง่เขลาเบาปัญญาเท่านั้น จึงจะสำคัญว่าตนมีวิชาความรู้ซึ่งสูงสุด พอจะหยุดการเล่าเรียนวิชาต่อไปได้แล้ว..."

ในรัชสมัยของพระองค์ เป็นระยะเวลาแห่งการขยายงานซึ่งสมเด็จพระบรมชนกนาถทรงวางไว้แล้ว ในเรื่องของการศึกษา พระองค์ทรงเล็งเห็นว่าเป็นรัชสมัยของสมเด็จพระบรมชนกนาถนั้น เน้นหลักเพื่อเตรียมคนเข้ารับราชการ และมุ่งให้เฉพาะวิชาหนังสือเป็นสำคัญโดยยกพระองค์ในด้านคุณธรรมและความรู้ในการประกอบอาชีพ พระราชนิพนธ์ที่ทรงไว้เป็นจำนวนมากล้วนชี้ให้เห็นถึงความห่วงใยของพระองค์ในแง่นี้แทบทั้งสิ้น ดังเช่น

"...ไม่เป็นห่วงการปั้นนักเรียนชั้นมัธยมให้เป็น เทวดาเหมือนกันทุกคน ได้คะแนนกันคนละหลายพันคะแนน เท่ากับการสร้างเด็กหนุ่มที่ขยันขันแข็งและสะอาดทั้งร่างกายและจิตใจเตรียมพร้อมที่จะรับภาระต่าง ๆ ซึ่งจะมีมาในอนาคต อดยากได้นั้น คือเยาวชนที่เป็นสุภาพบุรุษ ชื่อสัตย์สุจริต มีอุปนิสัยใจคอดี .. ได้ศึกษาพอที่จะรู้ว่า ความเป็นลูกผู้ชายคืออะไร .. อดยากได้ยืน "คนฉลาด" บ่นอีกว่า "ปัญญาท่วมหัวเอาตัวไม่รอด..."

ด้วยเหตุนี้ จึงทรงเห็นควรที่จะจัดการศึกษาให้กว้างขวางขึ้นกว่าเดิม ไม่มุ่งฝึกคนเข้ารับราชการเพียงอย่างเดียว แต่สอนคนให้มีความรู้ในวิชาชีพ สามารถหาเลี้ยงชีพตามควรแก่สภาพ การขยายงานทางการศึกษาและกิจการทางการศึกษาของ พระองค์ จึงมีแนวโน้มตามพระราชดำริดังกล่าว นั่นคือ ทรงเริ่มดำเนินการจริงจังประชาชน ด้วยการจัดงาน แสดงศิลปหัตถกรรมของนักเรียนชั้นที่โรงเรียน สวนกุหลาบ เป็นครั้งแรก ในปีพุทธศักราช 2455 และในปีเดียวกันนั้น ได้ทรงโปรดฯให้จัดตั้งโรงเรียนพาณิชย์การขึ้น ต่อมาในปีรุ่งขึ้น ทรงโปรดฯให้จัดตั้งโรงเรียนเพาะช่าง โรงเรียนฝึกหัดครูสตรี "เบญจมาลัย" ขึ้น

ในปีพุทธศักราช 2453 ซึ่งเป็นปีที่พระองค์เริ่มครองราชย์ ได้ทรงโปรดฯให้เงินที่เหลือจากการสร้างพระบรมรูปทรงม้ามาขยายการศึกษาของโรงเรียนข้าราชการพลเรือน และในปีพุทธศักราช 2459 ได้ทรงยกฐานะโรงเรียนนี้เป็นสถาบันการศึกษาชั้นอุดม โดยทรงโปรดฯให้ตั้ง "จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย"

"...ทรงพระราชดำริเห็นสมควรขยายการศึกษาในโรงเรียนนี้ให้กว้างขวางยิ่งขึ้น คือไม่เฉพาะสำหรับผู้ที่เล่าเรียนเพื่อรับราชการเท่านั้น ผู้ใดที่มีความประสงค์จะศึกษาวิชาชั้นสูงก็ให้เข้าในโรงเรียนนี้ ได้ทั่วกัน..."

นับ เป็นครั้งแรกที่ไทยได้มีมหาวิทยาลัย เป็นสถาบันอุดมศึกษา และได้ทรงโปรดฯให้ตั้งกรมมหา

วิทยาลัยขึ้น ในปีพุทธศักราช 2460 ทาหน้าที่ดำเนินการเกี่ยวกับการศึกษาชั้นอุดมศึกษา

ปีพุทธศักราช 2460 ทรงโปรดฯให้ตั้งโรงเรียนฝึกหัดครูประถมกสิกรรม ต่อมาปีพุทธศักราช 2461 ทรงโปรดฯให้ตราพระราชบัญญัติโรงเรียนราษฎร์ขึ้น เพื่อวางระเบียบการปกครองโรงเรียนราษฎร์ ซึ่งเวลานั้นเรียกว่า "โรงเรียนเขลยศักดิ์" นับว่าเป็นการวางรากฐานอันมั่นคงให้แก่โรงเรียนเอกชนเป็นครั้งแรก กิจการโรงเรียนเอกชนจึงเจริญขึ้นเป็นลำดับ และเป็นส่วนสำคัญในการช่วยแบ่งเบาภาระของรัฐบาลในการศึกษา

เมื่อเตรียมสถาบันการศึกษาต่าง ๆ ไว้พร้อมแล้ว พระราชกรณียกิจที่สำคัญยิ่งอีกอย่างหนึ่งก็คือ ทรงโปรดฯให้ประกาศใช้พระราชบัญญัติประถมศึกษาขึ้น ในปีพุทธศักราช 2464 ซึ่งบังคับให้บุตรกุลธิดาทุกคน ที่มีอายุ 7-14 ปี ต้องเข้าเรียน ที่เรียกกันว่า "การศึกษาภาคบังคับ" หากขัดขืนพ่อแม่ผู้ปกครองจะต้องถูกปรับเสมอหน้ากัน ซึ่งยังผลให้การศึกษาแพร่หลายไปทั่วพระราชอาณาจักร

การศึกษาที่การเปลี่ยนแปลงขนบธรรมเนียม ประเพณีเข้ามาเกี่ยวข้องอยู่ด้วยก็คือแต่ก่อนนั้น มีการสร้างวัดประจำรัชกาลตามพระราชนิยม แต่พระองค์ทรงพิจารณาเห็นว่าวัดมีอยู่มากแล้ว จึงได้ทรงสถาปนา "โรงเรียนมหาดเล็กหลวง" หรือ "โรงเรียนวชิราวุธวิทยาลัย" แทนการสร้างวัดประจำรัชกาล" ดังพระราชดำริที่ว่า

"...ส่วนการที่จัดโรงเรียนขึ้นเช่นนี้ ท่านทั้งหลายโดยมากเคยได้ยินเราพูดแล้วว่า เราตั้งใจจะทำแทนราชประเพณีเดิมซึ่งท่านทรงสร้างวัดไว้ เราเองมาเข้าใจเสียว่า ที่แท้ความปรารถนาในการสร้างวัดก็คือจะทะนุบำรุงการศึกษานั้นเอง เมื่อในสมัยนี้การศึกษาเปลี่ยนแปลงดำเนินไปคนละอย่างกับแต่ก่อนเสียแล้ว ต้องมีโรงเรียนที่คฤหัสถ์เป็นผู้บังคับบัญชา เป็นผู้สั่งสอน ก็ควรบำรุงกิจการโรงเรียนคฤหัสถ์ให้สภาพพัฒนาต่อไป..."

ทรงโปรดฯให้ดำเนินการศึกษาโรงเรียนนี้ตามแบบพับลิสกุลของอังกฤษทุกประการ โดยมุ่งฝึกฝนให้นักเรียนเตรียมพร้อมทั้งคุณภาพและวิชาการ

นอกเหนือจากการส่งเสริมการศึกษาเพื่อพัฒนาภูมิปัญญาของสังคมไทยดังที่กล่าวมาแล้ว พระองค์ยังทรงโปรดฯให้จัดตั้ง "โรงเรียนนางพยาบาล" ของสภาภาษาชาติ "โรงเรียนสุขาภิบาล" และ "โรงเรียนการแพทย์ทหารบก" ขึ้น เพื่อส่งเสริมด้านการแพทย์และสาธารณสุขอีกด้วย พร้อมกันนั้น ก็ทรงสนับสนุนและส่งเสริมให้คนไทยไปศึกษาต่อยังต่างประเทศ

พระราชกรณียกิจของสมเด็จพระมหาธีรราชเจ้าที่เนื่องด้วยการพัฒนาภูมิปัญญาของสังคมไทยในส่วนที่เกี่ยวกับการศึกษา นับได้ว่ามีคุณประโยชน์แก่พสกนิกรและประเทศชาติเป็นอเนกอนันต์ เพราะผลที่ออกมาก็คือประชาชนทุกคนทุกระดับจะได้รับการพัฒนาพื้นฐานความรู้ ความสามารถให้สูงขึ้น และแน่นอน สังคมของชาติไทย ก็จะมีประชากรที่มีคุณภาพ มีคุณธรรม พร้อมทั้งจะบำเพ็ญ "คุณประโยชน์" ให้บังเกิดแก่ประเทศชาติสืบไป

2. การพัฒนาภูมิปัญญาของสังคมไทยของสมเด็จพระมหาธีรราชเจ้าที่เกี่ยวกับการเผยแพร่แนวความคิดและอุดมการณ์ทางการเมือง

จากวิกฤตการณ์ทางการเมืองของโลก ความวุ่นวายที่เกิดขึ้นภายในประเทศ ตลอดจนการแทรกแซงทางการเมืองการปกครอง เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมของชาติมหาอำนาจ ทำให้สมเด็จพระมหาธีรราชเจ้า ทรงเล็งเห็นความจำเป็นอันรีบด่วนที่จะต้องเสริมสร้างและพัฒนาภูมิปัญญาของพสกนิกรในสังคมไทย ให้มีความรู้ความเข้าใจในพื้นฐานทางการเมืองการปกครองอย่างถูกต้อง นั่นคือ จะต้องพัฒนาให้คนไทยทุกสังคม ในขณะนั้นมีความรู้ความเข้าใจในด้านแนวความคิด อุดมการณ์ทางการเมือง หลักจริยธรรมทางการเมือง ซึ่งเป็นเสมือนหลักการหรือเหตุผลที่ถูกต้อง ให้รู้จักและเข้าใจวัฒนธรรมทางการเมือง รู้จักสร้างระเบียบทางการเมือง ฯลฯ

การที่พระองค์ทรงประทับและศึกษาวิชาด้านการทหารและพลเรือนอยู่ในประเทศอังกฤษ ซึ่งเป็นแม่บทของการปกครองระบอบประชาธิปไตยมาเป็นเวลานานถึง 9 ปี นับว่ามีอิทธิพลต่อพระองค์เป็นอย่างมาก เพราะทำให้พระองค์ทรงเล็งเห็นการณ์ไกล ว่าในอนาคตไทยจะต้องปกครองในระบอบประชาธิปไตย จึงจะนำประเทศไปสู่ความเจริญรุ่งเรืองได้ แต่ในขณะนั้นคนไทยยังไม่พร้อม เพราะยังด้อยความรู้และประสบการณ์ทางการเมือง

ดังนั้น พระองค์จึงได้ทรงดำเนินกุศโลบายด้วยวิธีการต่าง ๆ เริ่มตั้งแต่ ทรงวางแผนจัดสภาพทางการเมืองให้พร้อมที่จะเข้าสู่ระบอบประชาธิปไตย ในขณะเดียวกันก็ทรงบำเพ็ญพระราชกรณียกิจในหลาย ๆ รูปแบบ เพื่อที่จะพัฒนาภูมิปัญญาของสังคมไทย ในเรื่องเกี่ยวกับการเมืองควบคู่กันไป

พระราชกรณียกิจที่เกี่ยวกับการพัฒนาภูมิปัญญาของสังคมไทยเกี่ยวกับการเผยแพร่แนวความคิดและอุดมการณ์ทางการเมือง มีดังนี้

เกี่ยวกับการป้องกันประเทศ

พระองค์ทรงเร่งเร้าให้ชาวไทยทุกคนมีจิตสำนึกในหน้าที่ ที่จะต้องปฏิบัติต่อชาติ ศาสน์ กษัตริย์ และรู้จักรับผิดชอบต่อความเป็นชาติเอกราชของเรา ด้วยการเสียสละ ซื่อสัตย์ จงรักภักดี ด้วยวิธีการที่พระมหากษัตริย์ในกาลก่อนไม่เคยทรงปฏิบัติจัดทำมาก่อน นั่นคือ การจัดตั้งกองเสือป่า ลูกเสือ ทหารรักษาวัง เป็นต้น

กิจการที่พระองค์ทรงสนพระทัยมากที่สุดก็คือ กิจการเสือป่า พระองค์ทรงจัดตั้งกองเสือป่าขึ้น เมื่อวันที่ 1 พฤษภาคม ปีพุทธศักราช 2454 โดยทรงมุ่งหมายที่จะให้บางกรมได้รับการฝึกวิชาทหาร เพื่อผนึกกำลังกันพิทักษ์รักษาประเทศ ด้วยการปลูกฝังความสามัคคีในหมู่คณะ ปลูกใจให้รักชาติ ศาสนา และจงรักภักดีต่อกษัตริย์ โดยได้ทรงขยายกิจการเสือป่าไปตามหัวเมืองต่าง ๆ ด้วย

พระองค์ทรงเอาพระทัยใส่เป็นพิเศษ ถึงกับทรงพระอุทิศสหายานวยการทุกอย่างด้วยพระองค์เอง มี

การเข้าค่ายประลองยุทธ การละเล่น การแสดงละครตามตำนานที่เน้นไปในทางปลูกใจให้รักชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ในกองเสือป่าของพระองค์นั้น เรียกได้ว่าเป็นที่ชุมนุมของคนทุกชั้น และเทียบเท่ากันหมด จะต่างกัน เฉพาะชั้นยศของความเป็นเสือป่าเท่านั้น

ต่อมา ได้ขยายกิจการเสือป่า โดยตั้งกองลูกเสือขึ้น เมื่อวันที่ 1 กรกฎาคม ปีพุทธศักราช 2454 เพื่อหวังปลูกความสามัคคีธรรม ความเป็นชาตินิยม และรู้จักบำเพ็ญตนให้เป็นประโยชน์แก่ผู้อื่นขึ้นในหมู่เยาวชน โดยมอบหมายให้โรงเรียนต่าง ๆ เป็นที่ตั้งกองลูกเสือ ซึ่งต่อมาปรากฏว่ากิจการลูกเสือได้ก้าวหน้า และยังคงมีอยู่จนถึงทุกวันนี้

เกี่ยวกับการสงคราม

ด้วยพระปรีชาญาณขององค์สมเด็จพระมหาธีรราชเจ้า ทำให้พระองค์ทรงเล็งเห็น และตระหนักถึงผลที่จะเกิดขึ้นในภายภาคหน้า เกี่ยวกับสถานการณ์สงครามโลกครั้งที่ 1 ดังนั้น พระองค์จึงได้ทรงนำชาติไทยเข้าร่วมสงครามกับฝ่ายสัมพันธมิตร และเราเป็นฝ่ายชนะ ผลก็คือ ทำให้เราปลดปล่อยพันธะและความไม่เสมอภาคในบางเรื่องไปได้

การทดลองการปกครองระบอบประชาธิปไตย

ผู้ที่มีใจเป็นธรรม ไม่ว่าชาวไทยหรือชาวต่างประเทศ ต่างยอมรับด้วยความบริสุทธิ์ใจว่า สมเด็จพระมหาธีรราชเจ้า ทรงเป็นกษัตริย์นักประชาธิปไตยโดยแท้จริง มีหลายสิ่งหลายอย่างซึ่งแสดงให้เห็นความเป็นนักประชาธิปไตยของพระองค์ เช่น การลดพระองค์ลงมาแสดงละครร่วมกับขุนนางข้าราชการ การร่วมประลองยุทธกันอยู่หลังบนอนกับเหล่าเสือป่า โดยไม่ถือพระองค์ ทรงเปิดโอกาสให้ประชาชนมีสิทธิเสรีภาพอย่างกว้างขวาง โดยเฉพาะหนังสือพิมพ์ ทรงรับฟังเสียงข้างมากในการประชุมขุนนาง แต่ที่สำคัญที่จะนำมากล่าวโดยละเอียดในที่นี้ก็คือ ทรงวางรากฐานประชาธิปไตยด้วยการตั้งอาณาจักร "คสิตธานี" ขึ้น

เป็นเมืองสมมุติ เพื่อเป็นการทดลองการปกครอง
ระบอบประชาธิปไตย

ในปีพุทธศักราช 2461 สมเด็จพระมหาธีรราช
เจ้า ได้ทรงสร้างเมืองจำลองขึ้นชื่อ "ดุสิตธานี" ใน
เนื้อที่ประมาณ 2 ไร่ครึ่ง มีการวางผังเมือง ตัดถนน
หนทาง แม่น้ำ ล้ำคลอง มีไฟฟ้า ประปา มีสถานที่
ราชการ วัด แบ่งเป็นเขตอำเภอและตำบล และให้
ราษฎร เรียกว่า "ทวยนาคร" เข้ามาสร้างบ้านตาม
แผนผัง บ้านเรือนแต่ละหลัง มีขนาดโตกว่าศาลพระภูมิ
สำหรับผู้ที่ เป็นทวยนาคร พลเมืองของเมืองจำลองนี้
ได้แก่ ข้าราชการ ข้าราชการ นับตั้งแต่เสนาบดีลงไป
รวมทั้งเชื้อพระวงศ์ชั้นหม่อมเจ้า เป็นอย่างสูง เมื่อ
สร้างดุสิตธานีเสร็จแล้ว ก็มีการประกาศใช้ธรรมนูญ
ลักษณะปกครอง นคราภิบาล (ดุสิตธานี) พุทธศักราช
2461 เมื่อวันที่ 7 พฤศจิกายน 2461 ในคำปรารภ
ของธรรมนูญ ที่ทรงใช้คำว่า "ปรารภการณ์" นั้น
แสดงให้เห็นถึงพระราชดำริในการจัดตั้งดุสิตธานีว่า
เพื่อเป็นการให้การศึกษาการปกครองตนเอง ดังความ
ตอนหนึ่งว่า

"...ทรงพระดำริว่าทวยนาครแห่งดุสิตธานี ซึ่ง
ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้สร้างขึ้นเป็นที่ตั้งราช
นิเวศน์ มีฐานะความเป็นอยู่และภูมิธรรมความรอบรู้สูง
พอสมควร จะเริ่มการศึกษาการปกครองตนเองได้ใน
กิจการบางอย่าง เพื่อยังความผาสุกสวัสดิ์ตามฐานะ
ของตนให้ยิ่งขึ้น..."

นอกจากนั้นในปรารภการณ์ยังแสดงให้เห็นถึง
การกระจายอำนาจอย่างชัดเจน ดังข้อความอีกตอน
หนึ่งว่า

"...ธรรมนูญลักษณะปกครองนคราภิบาลนี้ เป็น
กำหนดอำนาจการพระราชทานแด่ชาวดุสิตธานี ให้มี
เสียงและโอกาสแสดงความคิดเห็นในวิธีการปกครองตน
เองในกิจการบางอย่าง ส่วนอำนาจในกิจการแผนกใด
ซึ่งยังมีได้ทรงพระกรุณาประสิทธิประสาทให้ ก็ย่อมคง
อยู่ในรัฐบาลกลาง ซึ่งมียอดรวมอยู่ในพระองค์พระบาท
สมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ตามแบบฉบับในอารยะประเทศ
ทั้งหลายที่จัดการนคราภิบาล..."

ตามบทบัญญัติของธรรมนูญ กำหนดให้ทวยนาคร
เลือกผู้ที่เป็น "นคราภิบาล" คนหนึ่ง ผู้ที่ได้เป็น
นคราภิบาลนี้จะมีอำนาจต่าง ๆ ตามธรรมนูญ และ
เป็นผู้เลือกตั้งคณะนคราภิบาล คือ เจ้าหน้าที่ต่าง ๆ
เช่นพนักงานคลัง พนักงานโยธา นายแพทย์สุขาภิบาล
เป็นต้น สำหรับจัดการให้เป็นไปตามธรรมนูญ คณะ
นคราภิบาลจะเลือกตั้งสภา เลขานุการคนหนึ่ง เป็น
เจ้าหน้าที่ปฏิบัติงานในด้านเลขานุการตามธรรมนูญ ยังให้
อำนาจการเงินแก่คณะนคราภิบาล เพื่อเป็นทุนใช้จ่าย
ในการปกครองตามธรรมนูญ และยังสามารถเก็บ
ภาษีอากรอีกด้วย

ต่อมาในวันที่ 3 ธันวาคม พุทธศักราช 2461
ได้มีพระราชกำหนดเพิ่มเติมและแก้ไขธรรมนูญนี้ โดย
เพิ่มตำแหน่ง "เชษฐบุรุษ" ซึ่งเป็นผู้ที่ได้รับเลือกตั้ง
จากทวยนาครอำเภอละ 1 คน มีหน้าที่เป็นกรรมการที่
ปรึกษาในสภานคราภิบาล และเป็นหัวหน้าทวยนาครใน
เขตอำเภอของตน สามารถที่จะขอสมัครประชุมสภา
นคราภิบาลได้ ถ้ามีเหตุการณ์อันเห็นควรจะนำไป
ปรึกษา ตามพระราชกำหนดเพิ่มเติม ยังกำหนดให้ผู้ที่
เป็นนคราภิบาลต้องเป็นเชษฐบุรุษด้วย นอกจากนี้ยังให้
มีเชษฐบุรุษกิตติมศักดิ์สำหรับผู้ที่ได้กระทำความชอบใน
ราชการแผ่นดิน โดยให้ดำรงตำแหน่งนี้ตลอดชีพ

สมเด็จพระมหาธีรราชเจ้า ได้ทรงแสดงให้เห็น
ถึงพระราชดำริในการจัดตั้งดุสิตธานีอย่างชัดเจน เมื่อ
มีพระราชดำรัสในวันเปิดศาลารัฐบาล ตอนหนึ่งว่า

"...วิธีการดำเนินการในธานีเล็ก ๆ ของเรา
เป็นเช่นไร ก็ตั้งใจไว้ว่าจะให้ประเทศไทยได้ทำเช่น
กัน แต่จะให้เป็นความสำเร็จรวดเร็วทันใจดังธานีเล็กนี้
ก็ยังไม่ทันได้เคยย่างไม่ได้ โดยมีอุปสรรคบางอย่าง
เพราะฉะนั้น ข้าพเจ้าขอให้ข้าราชการทั้งหลายตลอด
จนทวยนาคร จงตั้งใจกระทำกิจการของตนตามหน้าที่
ให้สัมพันธ์กันซึ่งได้จัดตั้งขึ้นนี้ ในไม่ช้าจะได้แลเห็นผล
ของประเทศไทยว่า เจริญไปได้เพียงไร..."

ในการปกครองดุสิตธานี นอกจากจะมีสภาตั้ง
กล่าวแล้ว ก็ทรงให้มีพรรคการเมืองอยู่ 2 พรรค คือ

พรรคโบว์น้ำเงิน ซึ่งเป็นฝ่ายสนับสนุน มีท่านราม ฌ
อญธยา (สมเด็จพระมหาธีรราชเจ้า) เป็นหัวหน้า
พรรค อีกพรรคหนึ่งเรียกว่า พรรคโบว์แดง เป็นพรรค
ฝ่ายค้าน มีเจ้าพระยารามราฆพเป็นหัวหน้า ทั้งสอง
พรรคนี้ ได้มีการต่อสู้กันใน เกมการเมืองเหมือนกับ
พรรคการเมืองของประเทศที่ปกครองในระบอบ ประชา
ธิปไตย

นอกจากนั้นยังมีการออกหนังสือพิมพ์ เพื่อ เป็นปาก
เสียงของพรรค เช่น "คูสิตสมัย" อันเป็นของพรรค
ฝ่ายสนับสนุน และ "คูสิตคอร์คเตอร์" เป็นของพรรค
ฝ่ายค้าน หนังสือพิมพ์ทั้งสองฉบับได้ เขียนบทความ
โต้ตอบกันอย่างดุเดือด บนรากฐานของเหตุผล และ
ด้วยจิตใจของนักการเมืองในระบอบประชาธิปไตย
อย่างแท้จริง

พระราชดำริในการตั้งคูสิตธานี คนส่วนใหญ่อาจ
จะไม่เข้าใจในพระราชประสงค์ที่แท้จริงของพระองค์
แต่สำหรับข้าราชการผู้ใหญ่หลายท่าน ต่างก็เข้าใจใน
พระราชประสงค์ของพระองค์เป็นอย่างดี และนำแบบ
อย่างไปปฏิบัติในจังหวัดต่าง ๆ ตามที่เห็นสมควรและ
เหมาะสม

สมเด็จพระมหาธีรราชเจ้า ทรงใช้เวลาเกือบ
10 ปี เพื่อวางรากฐานและทดลองการปกครองแบบ
ประชาธิปไตย แต่เป็นที่น่าเสียดายว่า เมื่อพระองค์
เสด็จสวรรคต "คูสิตธานี" ก็สลายไปพร้อมกับพระองค์
คงเหลือไว้แต่อนุสรณ์ และหลักฐานต่าง ๆ อันเป็น
ประจักษ์พยาน เหตุทุนความเป็นนักประชาธิปไตยของ
พระองค์ไว้เท่านั้น

อย่างไรก็ตาม นับได้ว่า "คูสิตธานี" มีส่วน
สำคัญยิ่งในการช่วยสร้าง เสริมและพัฒนาภูมิปัญญาของ
สังคมไทยให้ตื่นตัวและ เข้าใจในอุดมการณ์ทางการ
เมือง
การใช้บทพระราชนิพนธ์ เป็นสื่อในการพัฒนาภูมิปัญญา
ของสังคมไทย เกี่ยวกับการ เผยแพร่แนวความคิดและ
อุดมการณ์ทางการเมือง

กล่าวได้ว่า สมเด็จพระมหาธีรราชเจ้า ทรงใช้
ความเป็น "จอมปราชญ์" ของพระองค์เสริมสร้าง

พัฒนาภูมิปัญญาของสังคมไทย เพื่อ เผยแพร่แนวความคิด
และอุดมการณ์ทางการเมืองอย่างได้ผล พระองค์ทรง
ใช้วรรณกรรมที่ได้ทรงพระราชนิพนธ์ขึ้น เป็นสื่อในการ
เผยแพร่ พร้อมทั้งปลุกใจและน้อมนำให้ประชาชนเกิด
ความรักชาติ ศาสน์ กษัตริย์ และมีความรู้สึกตามที่
พระองค์มีพระราชประสงค์

พระราชนิพนธ์ของพระองค์มากมายที่มีลักษณะ
เป็นวรรณกรรมทางการเมืองอย่างเด่นชัด ได้มีผู้ทำ
การศึกษาบทพระราชนิพนธ์ของพระองค์ โดยเฉพาะบท
ละคร พบว่า เนื้อหาในละครพระราชนิพนธ์หลายเรื่อง
มีลักษณะ เป็นวรรณกรรมทางการเมืองที่สอดแทรกและ
เสนอแนวความคิดรวมทั้งอุดมการณ์ทางการเมืองไว้
อย่างชัดเจน แต่แฝงอยู่ในรูปแบบของสิ่งบันเทิงและ
ด้วยวิธีการแห่งศิลปะ เช่น หัวใจจันทร์บน ด่านานเลือนป่า
พระร่วง กุศโลบาย เป็นต้น วรรณกรรมดังกล่าว
ล้วนแล้วแต่มีอิทธิพลต่อการปลุกฝังค่านิยม ปรัชญา และ
อุดมการณ์ทางการเมืองอย่างลึกซึ้ง นอกจากนั้น ยังมี
พลังต่อการบริหารบ้านเมืองของฝ่ายปกครอง ในขณะ
เดียวกันก็เป็น เครื่องมือในการโฆษณาชวนเชื่อ และ
ทำนายปรากฏการณ์ทางการเมืองในอนาคตอีกด้วย

บทพระราชนิพนธ์ของพระองค์ที่เกี่ยวกับการเผย
แพร่แนวความคิดและอุดมการณ์ทางการเมือง มีข้อที่น่า
สังเกตคือ จะมีความสัมพันธ์กับสภาพแวดล้อมในช่วง
เวลานั้นทั้งทางด้านการเมือง การปกครอง เศรษฐกิจ
สังคมและวัฒนธรรม ซึ่งอาจจะแบ่งเนื้อหาได้เป็น 5
ประเภท ดังนี้

1. การต่อต้านชาวต่างชาติ ได้แก่ เรื่อง
เมืองไทยงตั้งเกิด ลัทธิเอาอย่าง เป็นต้น
2. อุดมการณ์ชาตินิยม ได้แก่ เรื่อง เทศนา-
เลือนป่า ปลุกใจเลือนป่า อัศวกาษิต เป็นต้น
3. การสร้างเจตคติเกี่ยวกับการปกครอง ได้
แก่เรื่อง อุดตกรู หลักราชการ เป็นต้น
4. วัฒนธรรมและปรัชญาทางการเมือง ได้แก่
เรื่อง หลักราชการ โคลนติดล้อ เป็นต้น
5. การสร้างเจตคติต่อการสงครามและ
กลยุทธ์ในการรบ ได้แก่ เรื่อง พันแหลม กฎหมายทาง

ทะเล ความฝันของเยอรมัน เป็นต้น

นอกจากที่กล่าวมาแล้ว ยังมีพระราชนิพนธ์ที่เป็น บทปลุกใจแบบร้อยกรองอีกมากมาย ซึ่งมีส่วนช่วยในการพัฒนาภูมิปัญญาของสังคมไทย เกี่ยวกับการเมือง และความรักชาติ ที่แพร่หลายที่สุดและเข้าถึงจิตใจของชาวไทยอย่างไม่มีวันลืม ได้แก่ "สยามานสติ" ที่ว่า

"หากสยามยังอยู่ยั้ง	ยืนยง
เราก็คงเหมือนอยู่คง	ซีด้วย
หากสยามพินาศลง	ไทยอยู่ ได้ฤา
เราก็คงเหมือนมอดม้วย	หมคสิ้นสกุลไทย

ถ้าพิจารณาอย่างลึกซึ้ง จะเห็นได้ว่า บทพระราชนิพนธ์ของล้นเกล้าฯ สมเด็จพระมหาธีรราชเจ้า นอกจากจะมี เนื้อหาที่สร้างสรรค์ในทางการเมืองและชาตินิยมแล้ว ยังสะท้อนให้เห็นถึงแนวพระราชดำริ ส่วนพระองค์ทางการเมือง ที่แสดงให้เห็นว่า พระองค์ทรงสนับสนุนวิถีทางทางการเมืองที่ทำให้ชาติ พันภัยจากภายในและภายนอกประเทศอีกด้วย พลสกนิกรชาวไทยจึงต่างพากันยกย่องพระองค์ว่า เป็น "บิดาแห่งการสร้างสรรค์และชาตินิยม"

พระราชกรณียกิจและผลงานวาระกรรมทางด้าน การเมืองของพระองค์ นับได้ว่ามีบทบาท และมีอิทธิพลอันสำคัญยิ่งต่อการ เสริมสร้างและพัฒนาภูมิปัญญาของชาวไทย ให้มีพื้นฐานความรู้และความเข้าใจใน เรื่องของการเมืองการปกครอง รวมทั้งช่วยปลุกจิตสำนึกให้คนไทยยึดมั่นในความ เป็น "ชาตินิยม" ซึ่งจะช่วยให้ สยามประเทศอยู่รอดตลอดไป และขอให้ชาวไทยทุกคน พึงตระหนักและระลึกถึงบทพระราชนิพนธ์ของพระองค์ ที่ว่า

"ขอแต่เพียงไทยเราอย่าล้าชาติ
ร่วมชาติร่วมจิต เป็นข้อใหญ่
ไทยอย่ามุ่งร้ายทำลายไทย
จงพร้อมใจพร้อมกันระวัง เมือง"

3. การพัฒนาภูมิปัญญาของสังคมไทยที่เกี่ยวกับวรรณกรรม กิจการและบทบาทของหนังสือพิมพ์ของ สมเด็จพระมหาธีรราชเจ้า

สมเด็จพระมหาธีรราชเจ้า กษัตริย์จอมปราชญ์ ของชาวไทย ทรงมีพระอุปนิสัยรักการอ่าน การเขียน และทรงมีประปรีชาสามารถอย่างที่เราเรียกกันว่า มีพรสวรรค์ในด้าน การประพันธ์ เป็นอันมากนับตั้งแต่ยังทรง พระเยาว์ ระหว่างที่ทรงครองราชสมบัติพระองค์ ได้ทรงพระราชนิพนธ์วรรณกรรมขึ้น เป็นจำนวนมาก มี ทั้งประเภทร้อยแก้วที่เป็นบทความ บทละคร สารคดี นิทาน ฯลฯ และประเภทร้อยกรองที่เป็นโคลงฉันท กาพย์ กลอน ฯลฯ กล่าวได้ว่าพระราชนิพนธ์ของ พระองค์มีแทบทุกรูปแบบของวรรณกรรมไทย และจาก การที่ได้เคยทรงศึกษาอยู่ในต่างประเทศ เป็นเวลานาน ถึง 9 ปี ทำให้ทรงมีความรู้ในภาษาอื่น ๆ ซึ่งช่วยให้ พระองค์ ทรงพระปรีชาสามารถในเชิงการประพันธ์ มากขึ้น

สำหรับวรรณกรรมที่พระองค์ทรงพระราชนิพนธ์ ไว้นั้นมีแทบทุกประเภท จากการสำรวจปรากฏว่า ได้ทรงพระราชนิพนธ์บทละครพูดไว้ 52 เรื่อง บทละคร ร้อง 14 เรื่อง บทละครรา 18 เรื่อง กาพย์กลอน ต่าง ๆ 22 เรื่อง ตำนาน 4 เรื่อง กุฎหมาย 18 เรื่อง เบ็ดเตล็ด 13 เรื่อง ทรงเป็นภาษาอังกฤษ 3 เรื่อง และเรื่องอื่น ๆ อีกเป็นจำนวนมาก ซึ่งรวมแล้ว ไม่น้อยกว่า 200 เรื่อง และจากการรวบรวมและ คั่นคว้ายของอนุกรรมการรวบรวมคั่นคว้ายเกี่ยวกับ พระราชนิพนธ์ พระองค์เมื่อปีพุทธศักราช 2527 พบว่า พระราชนิพนธ์ของพระองค์ทุกประเภทมีไม่น้อยกว่า 1,200 เรื่อง ซึ่งรวมทั้งวรรณกรรมต่าง ๆ พระบรม ราโชวาท พระราชดำริ ฯลฯ

ในบรรดาบทพระราชนิพนธ์ต่าง ๆ ของพระองค์ พระองค์ทรงใช้ทั้งพระนามจริง ๆ และพระนามแฝง เช่น

ศรีอยุธยา ทรงใช้กับละครพูด และสารคดีที่แปล จากต่างประเทศ

รามจิตติ ทรงใช้กับบทความและ เรื่องที่เกี่ยวกับ ทหาร

อัศวพาหุ ทรงใช้เกี่ยวกับการเมืองและบทปลุก ใจให้รักชาติ

พันแหลม ทรงใช้เกี่ยวกับทหารเรือ
น้อยลา, สุครีพ ทรงใช้กับเรื่องเบ็ดเตล็ดหรือ
นิทาน

นายแก้วนายขวัญ ทรงใช้สำหรับนิทานและเรื่อง
เบ็ดเตล็ดต่าง ๆ

พระ พระยรรค์เพชร ทรงใช้กับบทละคร นิทาน
และเรื่องเบ็ดเตล็ดต่าง ๆ

นอกจากนั้น ยังมีพระนามแฝงอื่น ๆ อีก เช่น
"หนานแก้วเมืองบูรณ" ที่ทรงใช้พระราชนิพนธ์เรื่อง
"ลิลิตพ่ายพ" เป็นต้น

เนื้อหาของบทพระราชนิพนธ์ของพระองค์ ส่วน
ใหญ่ประกอบไปด้วยสารัตถประโยชน์ ที่เน้นในการ
สร้างความรู้สึกร่วมกันและค่านิยมต่าง ๆ ให้บังเกิด
ร่วมกันในหมู่ชาวไทย โดยเฉพาะอย่างยิ่งความรู้สึกร่วม
ชาตินิยม นอกจากนั้นพระองค์ยังมีพระราชประสงค์ที่จะ
อบรมสั่งสอนให้ชาวไทยได้มีความรู้ความสามารถทั้ง
ทางโลกและทางธรรม ทั้งโดยทางตรงและทางอ้อม
และวรรณกรรมของพระองค์หลายเรื่องยังเป็นแบบ
ฉบับทางด้านอักษรศาสตร์ ฉันทลักษณ์ และวรรณคดี

นอกเหนือจากทางด้านวรรณกรรม พระองค์ยัง
โปรดให้ตั้ง "วรรณคดีสโมสร" ขึ้นเพื่อเป็นที่รวบรวม
และคัดเลือกวรรณกรรมที่ดีเด่นในแต่ละสาขา ซึ่งนับว่า
เป็นประโยชน์อย่างยิ่งแก่วงการวรรณกรรม และอนุชน
รุ่นหลัง

ด้วยพระปรีชาสามารถทางด้านวรรณกรรมและ
ความเป็นมหาปราชญ์ของพระองค์ ยากที่จะหาผู้ใด
เสมอเหมือนได้ พระองค์จึงสมควรได้รับการเทิด
พระเกียรติเป็น "สมเด็จพระมหาธีรราชเจ้า" โดย
สมบูรณ์ทุกประการ

ในส่วนที่เกี่ยวกับกิจการและบทบาทของหนังสือ
พิมพ์กล่าวได้ว่า พระองค์ทรงเป็นกษัตริย์ นักหนังสือ
พิมพ์พระองค์แรกของไทย ทรงสนพระทัยการหนังสือ
พิมพ์มาตั้งแต่ทรงพระเยาว์ ทรงเคยออกหนังสือพิมพ์
ภาษาอังกฤษ ชื่อ The Screech Owl และ The
Looker On เมื่อครั้งทรงศึกษาอยู่ ณ ประเทศอังกฤษ
นอกจากนั้นทรงโปรดให้จัดตั้ง "สามัคคีสมาคม" ซึ่งทำ

ให้เกิดหนังสือพิมพ์ "สามัคคีสาร" และโปรดให้จัดตั้ง
"ทวีปัญญาสโมสร" ซึ่งทำให้นิพนธ์หนังสือพิมพ์ "ทวีปัญญา"
และพระองค์ก็ได้ทรงพระราชนิพนธ์เรื่องต่าง ๆ ลงใน
หนังสือพิมพ์ฉบับนี้ เพื่อเป็นการ "ทวีปัญญา" แก่ผู้อ่าน

ในระหว่างที่พระองค์ทรงครองราชย์ พระองค์
ทรงให้เสรีภาพแก่หนังสือพิมพ์อย่างเต็มที่ โดยให้
แสดงความคิดเห็น วิพากษ์วิจารณ์ไม่ว่าจะเป็นด้าน
การเมือง การปกครอง เศรษฐกิจและสังคม อย่าง
กว้างขวาง นับได้ว่าไม่มีสมัยใดที่หนังสือพิมพ์จะมีเสรี-
ภาพมากเท่าสมัยพระองค์ ดังข้อความที่ปรากฏในบท
ความของพระองค์ตอนหนึ่งว่า

"ข้าก็นึกว่า เขาหวังดีต่อชาติเช่นเดียวกับข้า...
คนเขียนหนังสือพิมพ์ ข้าเห็นว่าเขามีสปอร์ตดี สปริตดี
กว่าพวกคตหน้ามะพลับหลังตะโก อีกอย่างหนึ่งคน
เขียนหนังสือพิมพ์เป็น เกมชนิดหนึ่ง แพ้ชนะไม่สำคัญ
หรือสนุกสนานก็... เราแรงไปเขาแรงมา บางทีก็ก็อ่อน
แต่แล้วสนุกพิลึก..."

ในรัชสมัยของพระองค์ พระองค์ทรงสนับสนุนให้
มีการออกหนังสือพิมพ์ เพราะทรงเล็งเห็นว่า ยังมี
หนังสือพิมพ์มาก ประชาชนก็ดูตากว้างขึ้น พระองค์
เองก็ทรงออกหนังสือพิมพ์ "คฤสตามิต" และปรากฏว่า
ในรัชสมัยของพระองค์มีหนังสือพิมพ์รายต่าง ๆ ทั้งที่
เป็นภาษาไทยและภาษาต่างประเทศรวมถึง 149 ฉบับ
พระองค์เองก็ได้ทรงพระราชนิพนธ์บทความและสารคดี
ซึ่งแสดงความคิดเห็นในทางที่ก่อให้เกิดประโยชน์แก่
ชาติโดยส่วนรวม ส่งไปลงในหนังสือพิมพ์ต่าง ๆ เช่น
คฤสตามิต ทวีปัญญา สมุทรสาร เป็นต้น โดยใช้
พระนามแฝงต่าง ๆ กัน และในฐานะนักหนังสือพิมพ์
พระองค์ก็ได้ชื่อว่าเป็นนักหนังสือพิมพ์ที่มีน้ำใจ เป็นนักกีฬา

พระราชกรณียกิจ พระราชจริยวัตร และผลงาน
ต่าง ๆ ทางด้านวรรณกรรมตลอดจนหนังสือพิมพ์ที่กล่าว
มานั้น นับได้ว่าก่อให้เกิดประโยชน์อย่างมหาศาลแก่
สังคมไทย เพราะช่วยพัฒนาภูมิปัญญาของคนในสังคม
ไทยทุกระดับชั้นให้มีความรู้ความสามารถในทุก ๆ ด้าน
ซึ่งพระมหากรุณาธิคุณของพระองค์ สมควรที่ชาวไทยทุก
คนพึงจดจำและน้อมรำลึกไว้ตลอดกาล

"ครูเทพ" หรือเจ้าพระยาธรรมศักดิ์มนตรี เคยให้ข้อคิดอันเป็นอมตะไว้ว่า

"มหาวิทยาลัยนั้นเป็นอาภรณ์สำหรับมหานครที่รุ่งเรืองแล้ว มหานครใดมีมหาวิทยาลัยที่ขึ้นชื่อเสียงสมจะอวดอ้างได้ ก็ย่อมเป็นเครื่องเชิดชูเกียรติคุณของมหานครนั้น แม้ประเทศซึ่งตั้งมหานครอันประกอบด้วยเกียรติคุณเช่นนี้ ก็ย่อมได้ชื่อเสียงปรากฏความรุ่งเรืองแผ่ไพศาลไปในทิศทั้งปวงด้วย"

สมเด็จพระมหาธีรราชเจ้า ทรงเป็นนักการศึกษาที่ทรงพระปรีชาญาณ ทรงเล็งเห็นและตระหนักถึงความสำคัญของการศึกษาเป็นอย่างดียิ่ง เพราะจะช่วยเสริมสร้างพัฒนาภูมิปัญญาของสังคมไทย และยกฐานะเกียรติภูมิสยามประเทศให้เจริญทัดเทียมเสมอหน้านานาอารยประเทศ พระองค์จึงทรงโปรดให้ตั้ง "จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย" ขึ้น เป็นสถาบันอุดมศึกษาแห่งแรกของเมืองไทย และนับตั้งแต่ได้แก่กำเนิดมาจนถึงบัดนี้ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ก็ได้ทำหน้าที่สนองพระราชประสงค์ของพระองค์ด้วยดีมาตลอด จนปรากฏชื่อเสียงเกียรติคุณขจรขยายไปทั่วทั้งในและนอกประเทศ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยจึงเปรียบประดุจอาภรณ์อันล้ำค่าควรเมืองที่ช่วยเชิดชูเกียรติคุณชาติไทยให้ปรากฏ

ด้วยสำนึกในพระมหากรุณาธิคุณแห่งองค์สมเด็จพระมหาธีรราชเจ้าผู้ก่อกำเนิด สถาบันแห่งนี้จึงได้จัดดำเนินการบริการทางการศึกษาอย่างกว้างขวาง เพื่อเปิดโอกาสให้ชาวไทยทุกคนมาใช้บริการอย่างเสมอหน้า นอกเหนือจากการให้การศึกษา เช่นเดียวกับสถาบันอุดมศึกษาอื่น ๆ ด้วยเหตุนี้จึงมีหน่วยงานต่าง ๆ ที่ให้บริการ เพื่อเอื้อต่อการศึกษาก่อตั้งขึ้นในสถาบันแห่งนี้ อีกหลายหน่วยงาน

"สถาบันวิทยบริการ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย"

จึงเป็นหน่วยงานบริการที่สำคัญหน่วยงานหนึ่งที่ก่อเกิดขึ้น เนื่องจากมีจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย โดยที่สถาบันแห่งนี้ก่อตั้งขึ้นตามพระราชกฤษฎีกาจัดตั้งสถาบันวิทยบริการ เมื่อวันที่ 31 พฤษภาคม 2521 และเริ่มเปิดให้บริการเมื่อวันที่ 14 มิถุนายน 2525 ณ อาคารมหาธีรราชานุสรณ์ โดยมีเป้าหมายประสงค์ที่จะให้เป็นขุมความรู้ด้านต่าง ๆ เพื่อเสริมสร้างพัฒนาภูมิปัญญาของสังคมไทย อันเป็นการสนองพระราชประสงค์แด่สมเด็จพระมหาธีรราชเจ้า สถาบันนี้มีฐานะเทียบเท่าคณะโดยรวมทอสมดุกลาง ศูนย์เอกสารประเทศไทย และศูนย์โสตทัศนศึกษากลาง เข้าด้วยกัน

โดยที่เป็นขุมความรู้ สถาบันแห่งนี้จึงเป็นศูนย์กลางบริการทางวิชาการของมหาวิทยาลัย ทำหน้าที่ส่งเสริมการเรียนการสอน การศึกษาวิจัย และการบริการชุมชนอย่างแท้จริง มีบริการที่น่าสนใจมากมาย เช่น บริการให้ยืมหนังสือ บริการข่าวสารทันสมัย บริการสืบค้นหาข้อมูลจากฐานข้อมูลต่างประเทศ บริการถ่ายเอกสาร บริการรวบรวมบรรณานุกรม บริการโสตทัศนวัสดุ บริการตอบคำถามทางโทรศัพท์ เป็นต้น นับได้ว่า สถาบันวิทยบริการ อนุสรณ์สถานแห่งองค์สมเด็จพระมหาธีรราชเจ้า เป็นขุมความรู้อย่างแท้จริง บัดนี้นับเป็นเวลาถึง 63 ปี ที่สมเด็จพระมหาธีรราชเจ้าทรงเสด็จสวรรคตสู่สัมปรายภพ และวันที่ 25 พฤศจิกายนนี้ เป็นวันคล้ายวันเสด็จสวรรคตของพระองค์ เพื่อเป็นการน้อมรำลึกถึงพระมหากรุณาธิคุณที่พระองค์ทรงมีต่อชาติไทยอย่างใหญ่หลวงนานับประการที่พวกเราชาวไทยทุกคนจงตั้งมั่นประพฤติปฏิบัติ เร่งรัดพัฒนาภูมิปัญญาให้สูงขึ้นโดยสม่ำเสมอ เพื่อเป็นราชสักการะ และเพื่อจะให้ลูกตนครอบครีว สังคม และประเทศชาติให้เจริญก้าวหน้าสถาพรยิ่ง ๆ ขึ้นตราบถ้วนจนิรันดร์

เอกสารอ้างอิง

- กรมวิชาการ, กระทรวงศึกษาธิการ แนวพระราชดำริเก้ารัชกาล กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คุรุสภา, 2526.
- ประกอบ โขประการ มหาราชชาติไทย กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์รวมการพิมพ์, 2527.
- มหาวิทยาลัยศิลปากร, พระราชกรณียกิจเกี่ยวกับภาคตะวันตกในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว
นครปฐม : มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2527.
- ประยูทธ สิทธิพันธ์ พระมหาธีรราชเจ้า กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์สยาม, 2515.
- ราชบัณฑิตยสถาน พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2525 กรุงเทพฯ : อักษรเจริญทัศน์, 2526.
- สิริ เปรมจิตต์ พระบรมราชจักรีวงศ์ กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์เสาวภาค, 2514.
- สีดา สอนศรี นามานุกรม หน่วยราชการ รัฐวิสาหกิจ และองค์การระหว่างประเทศในประเทศไทย พ.ศ.
2528 กรุงเทพฯ : สมาคมสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย, 2528.
- อุดม ประมวลวิทย์ 50 กษัตริย์ไทย พระนคร : โรงพิมพ์โอเดียนสโตร์, 2508.
- คณะกรรมการจัดงานสมโภชกรุงรัตนโกสินทร์ 200 ปี พระมหากษัตริย์ในพระบรมราชจักรีวงศ์กับประชาชน
กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์สำนักนายกฯ : 2525.
- โสมทัต เทเวศร์ จดหมายเหตุพระราชประวัติรัชกาลที่ 6 กรุงเทพฯ : รวมสาส์น, 2523.
- เสนีย์ วิลาวรรณ ประวัติวรรณคดีและการประพันธ์ กรุงเทพฯ : วัฒนาพานิช, 2511.
- ธานินทร์ กรัยวิเชียร พระมหากษัตริย์ไทยในระบอบประชาธิปไตย กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คุรุสภา, 2519.

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย